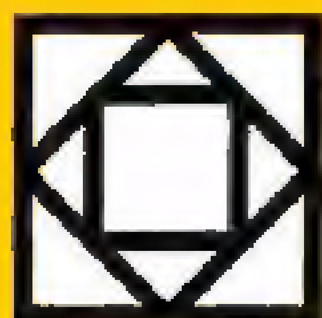
GRIGORE CONSTANTINESCU

BISERICA DOMNEASCĂ «SF. GHEORGHE» -PITEȘTI-

Redactor / tehnoredactor – GRIGORE CONSTANTINESCU
Lector – EUGENIA CONSTANTINESCU
Imagini: INTERNET
DTP – DAN COTAR - MMXVI

GRIGORE CONSTANTINESCU

BISERICA DOMNEASCĂ «SF. GHEORGHE» – PITEȘTI –

… Iar, pe locu-n care harul
Cerului le-a stat în cale,
Să ne-nalțe apoi măreață
Crucea Sfintei Catedrale;
Vifore nimicitoare
Ce cumplit au stat să urle
Au trecut în aste veacuri
Peste naltele ei turle,
Căutând să le doboare
Cu urgie grea, dar ele
S-au făcut mereu mai nalte,
Ridicându-se sub stele !…

Vasile Militaru –
La aniversarea tricentenarului Catedralei Sf. Gheorghe

Prolegomena

Monument reprezentativ al arhitecturii ecleziastice naţionale, unicul vestigiu conservat al Curţii domneşti din Piteşti, Biserica «Sf. Gheorghe» a fost durată într-un spaţiu sacralizat prin existenţa unor locaşuri de cult anterioare, în inima străvechii urbe Piteşti, localitate atestată documentar la 20 mai 1388, prin hrisovul emis de cancelaria domnească a marelui voievod Mircea cel Bătrân.

Fastuos, prin proporţiile şi liniile arhitecturale, monumentul ecleziastic a intrat în conştiinţa localnicilor, care au plăsmuit, în jurul genezei sale, legenda potrivit căreia „pe când voievodul Constantin Şerban străbătea Piteştiul călare, calul său era gata-gata să se afunde în mlaştinile formate din strânsura apelor scurse de pe dealuri şi atât s-a bucurat voievodul că a scăpat cu viaţă, încât, drept mulţumire, a ridicat lăcaşul acesta lui Dumnezeu.".

Poetul Vasile Militaru închină acestui nestemat arhitectural poemul «La aniversarea tricentenarului Catedralei Sf. Gheorghe», în care şi-l imaginează pe voievodul ctitor fascinat de apariţia unui înger învăluit în lumină străpungând, cu o suliţă de aur, un balaur, spre biruinţa eternă a Crucii, moment decisiv în hotărârea Domnitorului, „Ca, pe locu-n care harul / Cerului i-a stat în cale, / să ne-nalţe apoi măreaţă / crucea Sfintei Catedrale". Demersul ctitoricesc a implicat depăşirea unor adversităţi deosebite: „Vifore nimicitoare / ce cumplit au stat să urle / au trecut în aste veacuri / peste 'naltele ei turle, / căutând să le doboare / cu urgie grea, dar ele / s-au făcut mereu mai nalte, / ridicându-se sub stele !".

Deşi vestigiile unei biserici precedente nu au fost relevate în cursul investigaţiilor arheologice efectuate în perimetrul Curţii domneşti atestate documentar încă din anul 1481, în perioada domniei lui Basarab cel Tânăr-Ţepeluş, ansamblu rezidenţial de importanţă majoră sub voievodul-cărturar Neagoe Basarab [1512–1521], extins considerabil prin edificarea „unui palat cu dependinţe,

curte şi grădină" în cursul domniei lui Constantin Şerban [1654–1658], tradiţia orală confirmă existenţa unui locaş de cult anterior. Susţinuta activitate ctitoricească a domnitorului Constantin Şerban care „a înfrumuseţat biserica din curtea sa de la Dobreni, a ctitorit Biserica «Sf. Împăraţi Constantin şi Elena» a Mitropoliei, de pe dealul unde s-a aflat schitul lui Oprea iuzbaşa din Bucureşti se atestă documentar.". [***– Istoria românilor, Bucureşti, 2003, vol. V, p. 169].

Este incontestabil că organizarea unui asemenea complex arhitectural medieval nu ar fi fost posibilă fără înălţarea unei biserici, întrucât instituţia religioasă reprezenta, în Evul Mediu, principalul reazem al autorităţii domneşti. De aceea, supoziţia, potrivit căreia, pe amplasamentul actual al monumentului, ar fi existat un locaş de cult contemporan atestării documentare iniţiale a Curţii domneşti [1481] are un evident temei istoric.

Pisania bisericii

Important document dăltuit în piatră, pisania din 13 mai 1656 [7164], înnoită în 7 iulie 1869, precizează comanditarii actualului locaş de cult, devenit catedrala municipiului Piteşti: ***„Cu vrerea Tatălui şi cu ajutorul Fiului ş[i cu spo]rul Duhului Sfînt, îndemnatu-m-am şi eu cela ce sunt din[tru Domnul mieu], bun creştin, Constantin Şerban v<oe>v<o>d, şi cu bună creştina [doam]na [mea, Bălaşa, mil]uindu-mă Dumnezeu [cu cinstit] scaun[ul pări]ntelui meu, răpo[sat cre]ştin, Şerban v<oe>v<o>d, fiind eu domnul Ţării Rumâneşti, [văzî]nd că toate l[umeşti sînt] trecătoare, aducându-mi aminte, ne[voit]u-m-am a rădica această sfîntă biserică d[in temelie] pînă în sfîrşit [în hra]mul şi l[auda mare]lui mucenic [Gheorghe], să ne fie aicea întru ajutor, iar în celălalt veac să ne fie în neam netre[cută], nouă şi părinţilor [noştri], în veci; mai 13, leat 7164.".***

O pisanie ulterioară, executată în anul 1869, de către sculptorul Andrei Vidali, pe o placă de marmură, cu dimensiunile 131/55 cm, cuprinde, în afara textului pisaniei originare, următoarele:

„Şi s-au săvârşit această sântă biserică în letulú celú mare 7164, maie 13, iar ei în liatulú de la Hristos 1656. Această pisanie s-a făcutú de-al doilea, subtú epitropie domnului Hagi Dimitri Petrescu. 1869, iulie 7. Şi sapati de Andri Vidali.”.

Caracteristici arhitecturale

Ctitorită, potrivit pisaniei, de către domnitorul Ţării Româneşti, Constantin Şerban [1654–1658], şi de soţia sa, Doamna Bălaşa, în anul 1656, biserica actuală prezintă un plan triconc cu abside poligonale în exterior şi semicirculare, în interior, absida altarului fiind decroşată poligonal. O caracteristică planimetrică o constituie pronaosul supralărgit. Pridvorul dispus pe latura vestică este susţinut pe masive coloane şi semicoloane angajate, racordate, în partea superioară, cu arcade în plin cintru. Supraînălţarea pridvorului printr-un foişor pe coloane de cărămidă constituind clopotniţa reprezintă o modalitate arhitecturală utilizată pentru prima oară în Ţara Românească, la acest important edificiu religios.

Compartimentarea interioară a implicat, printre altele, separarea pronaosului de naos prin zid străpuns de trei arcade, iar, a naosului de altar, printr-un iconostas prevăzut cu un imens baldachin dăltuit în lemn de tei de către renumitul sculptor Babic, profesor la Academia de belle arte din Bucureşti, în cursul anilor 1875–1876.

Plastica monumentală a edificiului este completată de turla octogonală a Pantocratorului surmontând naosul şi de două turle mai mici, pe pronaos.

Reputatul istoric al arhitecturii naţionale româneşti, Grigore Ionescu, analizând caracteristicile arhitecturale ale monumentului ecleziastic din Piteşti, considera că „efecte izbutite de plastică monumentală, cu totul aparte, au fost obţinute prin mutarea clopotniţei de pe pronaos pe încăperea din faţă, încăpere care poate fi un pridvor sau un exonartex închis”.

Biserica domnească din Piteşti reprezintă, în opinia arhitectului, exemplul cel mai vechi sub acest aspect, prin „pridvorul mărginit de şapte arcade în plin cintru sprijinite pe stâlpi robuşti de secţiune octogonală la parter şi o clopotniţă cu pereţii compuşi dintr-o serie de alte arcade asemănătoare cu cele ale pridvorului, dar mai mărunte şi mai zvelte la etaj". Originalitatea acestui element arhitectural este asociată de către specialist cu mobilitatea plasticii monumentale rezultată din existenţa a trei turle încă din faza iniţială a edificiului: „una mare pe naos păstrată în formele ei originale şi două mici, pe pronaos". Modificările structurale survenite în perioada anilor 1864–1876, implicând construirea unui turn înalt, „în stil hibrid neogotic" sunt considerate de către arhitectul Grigore Ionescu ca fiind contrare unităţii stilistice a monumentului.

Decorul paramentului executat din cărămidă aparentă se accentuează prin firidele paralele arcuite din registrul superior şi prin cele dreptunghiulare, din cel inferior, separate de un brâu încadrat de cărămizi dispuse unghiular, profilatură echilibrată specifică monumentelor similare din secolul al XVII-lea. Portalul sculptat în piatră al accesului în pridvor amplifică decorul arhitectural al Bisericii domneşti.

Conservarea monumentului ecleziastic

În cursul existenţei sale multiseculare, această maiestuoasă ctitorie voievodală a suferit modificări esenţiale, datorită operaţiunilor de consolidare impuse de efectele distructive ale mişcărilor seismice, dar şi de puternicul incendiu din 18 august 1848, când „învelişul şi clopotniţa au ars complet".

Intervenţiile brutale efectuate în structura arhitectonică a bisericii, între anii 1864–1876, au constat din „unificarea pronaosului cu naosul, prin desfiinţarea zidului despărţitor cu arcade şi prin dărâmarea bolţilor pronaosului inclusiv cu cele două turle", înlocuindu-se, cu ziduri pline, arcadele, pentru supraînălţarea pridvorului etajat, în scopul asigurării unui suport rezistent pentru

„turnul masiv, cu pinioane ce depăşeau cornişa Pantocratorului şi turlă de lemn îmbrăcată în tablă, încununată de o complicată învelitoare în formă de bulb, cu turnuleţ-lanternă”. Ulterior, în 1883, s-a procedat la repararea pardoselii de lemn şi, în 1891, la tratarea iconostasului de lemn atacat de cari (mici insecte din ordinul coleopterelor dăunătoare lemnului) cu „baiţ compus din spirt de samioc cu şerlac”. Modificarea considerabilă a aspectului exterior al Bisericii domneşti a creat o veritabilă modă în restructurarea înfăţişării locaşurilor de cult din Piteşti şi din împrejurimi, Biserica «Sf. Ilie» fiind, astfel, influenţată de configuraţia acoperişului realizat în urma restaurării din anul 1891.

Datorită amplasamentului său în zona administrativă a municipiului, Biserica domnească a fost în iminent pericol de a fi demolată din alte raţiuni decât cele vizând estetica ambientală, edificiul fiind considerat, de către autorităţile comuniste, „o pată neagră în cadrul ansamblului pieţei publice nou create”. De altfel, decizia autorităţilor locale de a se demola locaşul de cult în anul 1963, în contextul lucrărilor de sistematizare a centrului urban Piteşti, era pe cale de a se săvârşi, procedându-se iniţial la demolarea antepridvorului şi clopotniţei, sub pretextul că sunt componente ulterioare ale construcţiei. Salvarea monumentului a fost consecinţa directă a unui sondaj efectuat de către specialişti, la solicitarea unor slujitori ai bisericii, în urma căruia, s-a relevat că „Elementele aparţinând construcţiei vechi erau în majoritatea lor încă prezente sub straturile de tencuială, ceea ce confirma valoarea sa de unicat în cadrul arhitecturii epocii feudale româneşti.”.

În cursul amplei acţiuni de restaurare executate, în perioada anilor 1964–1968, de către Direcţia monumentelor istorice, sub coordonarea reputatului arhitect Ştefan Balş, intervenţiile semnalate care erau în evidentă contradicţie cu aspectul originar al monumentului au fost înlăturate integral, redându-se, astfel, „culturii româneşti un monument demonstrativ pentru inovaţia şi originalitatea prelucrării tradiţiilor bizantine în Ţara Românească”.

Pictura murală

Pictura murală din pronaos şi naos realizată în anul 1876, de către Gheorghe Stoenescu, elev al renumitului artist plastic Gheorghe Tattarescu, a fost restaurată în anul 1899, concomitent cu zugrăvirea integrală a pridvorului de către acelaşi pictor originar din Piteşti.

În anul 1892, s-au întreprins măsuri de conservare a picturii murale, „pentru apărarea de fumul produs de lumânări", procurându-se sfeşnice şi policandre de metal „în care se folosesc numai lumânări de ceară curată fabricate espre", însă, doar după introducerea curentului electric în 1913, furnizat de Societatea anonimă de electricitate din oraş, pericolul afumării picturii murale şi a icoanelor a putut fi, parţial, stăvilit.

Restaurările ulterioare ale picturii murale efectuate de către pictorii: Gheorghe Belizarie şi Gheorghe Teodorescu din Curtea de Argeş [1925], Emil Ivănescu [1955] şi, relativ recent, de către Petre Achiţenie şi Melania Popescu au contribuit la conservarea parţială a valoroasei creaţii aparţinând lui Gheorghe Stoenescu, precum şi a celei din pronaos şi pridvor – opera artiştilor plastici Niculina Dona şi Gheorghe Popescu.

Patrimoniul bibliofil

În patrimoniul bisericii, se tezaurizează unele dintre manualele şcolare, precum şi cărţi ritualice cu importante consemnări referitoare la istoria oraşului Piteşti, expuse într-o vitrină, volume care conţin referiri la istoria monumentului, la donatorii de carte, la viaţa urbei de pe Argeş, consemnări publicate de preotul cărturar, slujitor al Bisericii domneşti, Marin Branişte, în studiul său «Însemnări pe vechile cărţi de slujbă de la bisericile din Piteşti». Astfel, «Liturghierul» apărut la Bucureşti, în anul 1833, a fost dăruit bisericii, potrivit unei însemnări, de către Sfântul Calinic de la Cernica.

O consemnare a protopopului iconom Gheorghe Coculescu de pe manuscrisul «Rânduiala hirotonicească» referitoare la incendiul din noaptea de 18/19 august 1848, care a distrus o mare

parte din oraş, a fost reprodusă, pentru importanţa sa documentară, de către istoricul Grigore Tocilescu în «Raporturi asupra câtorva mănăstiri, schituri şi biserici din ţară» [Bucureşti, 1887]: „Leat 1848, august 18, miercuri seara, pe la trei ceasuri din noapte, au luat foc oraşul Piteşti şi au ars tot târgul, trei mahalale şi trei biserici: Sf. Nicolae, Sf. Gheorghe şi Maica Precista zidită de Ion Mavrodolu, cea mai frumoasă biserică dintr-acest oraş; însă, în Sfântul Gheorghe, n-a intrat focul şi nimic n-a vătămat, numai învelişul şi clopotniţa au ars, iar celelalte două biserici au ars desăvârşit. Cea mai mare parte de neguţători s-au stins cu desăvârşire, arzându-li-se şi prăvăliile, şi marfa, şi casele, mistuind iuţeala focului tot, în patru ceasuri, neputând a sta împotriva focului nici un fel de ajutor.”.

O menţiune cu caracter istoric a protopopului Gheorghe Coculescu dintr-un «Molitfelnic bogat» [Buzău, 1835], pe o filă adiţională finală, relevă interesul suscitat, în Piteşti, de actul de la 24 ianuarie 1859: „La leat 1859, ghenarie în 24, s-a proclamat Unirea Principatelor Ţara Românească şi sora ei, Moldova, întrunindu-se amândouă într-un singur stat, făcându-se mare ceremonie în Bucureşti, unde a(u) venit mai mulţi oameni de-ai Moldovei... Asemenea şi aicea, în Piteşti, am slujit cu sobor la biserica Maica Precista, numită Catedrală, unde a(u) fost adunaţi mai toţi orăşenii şi 200 dorobanţi au defilat cu puştile împreună cu comandirul lor şi doi ofiţeri şi seara a fost luminaţie şi mese la dorobanţi.”.

Pe un «Chiriacodromion» [Buzău, 1839] dăruit, în 19 iunie 1860, de dascălul Ierotei „profesorului de cântări, de gramatică şi de altele în Seminarul Sf. Episcopii Argeş, Matache”, destinatarul donaţiei consemna pe ultima filă: „1862, august 6, luni, pe la 3 1/2 ore noaptea, a răposat socru-meu, protopopu(l) Costandin Brădeanul din Piteşti” şi „1862, octombre 8, luni pe la 11 ¼, a răposat preasfinţitul episcop al Argeşului D. D. Climentu, înainte de prânzu.”.

Epitropul Hagi Dumitrache Petrescu nota pe «Mineiul lunii Ianuarie» [Râmnic, 1779], următoarele: „Din anul '852, ghenar, păstoresc Sfâ(n)t m(are) m(ucenic) Ghe(or)ghe cu epitropiia şi până

astăzi, anu(l) '869. Şi de aci înainte, de cine să va mai păstori, să slujască după cum am slujit eu, nu mai mult; să fie lucrurile în bunăstare şi în adevăr. 1869, fevruarie 26. Epitrop Agi Dimitrie Petrescu.".

Epitropul era un legător de carte specializat în asemenea operaţiuni, întrucât se apela la serviciile sale, în vederea recondiţionării volumelor degradate aparţinând fondului bibliofil al bisericii. «Mineiul lunii Ianuarie» conţine o consemnare edificatoare: „Acest minei de luna lui ianuarie anul 1869 să dărăpănase cu tot, nemaifiind de nici o stare. Şi văzându-l, subscriu ca să se lege de-al doilea, şi chibzuind mai bine a-l meremetisi. Şi s-au reparat şi poate a mai trăi încă ani. Şi, spre ştiinţă, s-au însemnat aici. 1869 februarie în 22. Epitrop agi Dimitrache Petrescu.".

Conţinutul însemnării este reprodus într-o formulare cvasiidentică pe filele 46-49 verso: „Acest Minei fiind foarte derăpănat, foile rupte, scoarţile desfăcute de dânsu de nu să mai ţinea una cu alta şi văzându-l, ca epitrop, l-am luoat şi reparat singur cu mâna mea, în anu 1869, februar în 12 şi poate mai ţinea multă vreme. Epitrop agi Dimitri Petrescu.".

Patrimoniul cultic

În tezaurul de valori al Bisericii domneşti, se află, printre altele: antimisul imprimat pe pânză, datând din anul 1692, de la Antim Ivireanul, cu textul următor: „Acest Dumnezeescu jertfelnic pre carele se săvârşeşte D(u)mnezeiasca cea făr' de sânge şi sfinţita slujbă, s-a blag(oslo)vit şi s-au sfinţit cu mâna preasfinţitului mitropolitu kyru Antim, în zilele prealuminatului şi de H(ristos) iubitor domnu Io Costandin Basarabu B voevodulu a toată Ţara Românească. Leat 7200 <1692>"; antimisul pe pânză de in, cu text identic, exceptând numele mitropolitului: Teodosie; antimisul imprimat pe pânză de in, datat 1742, cu numele mitropolitului Daniil; antimisele datate – în ordine cronologică: 1732, 1740, 1745, 1746 (2), 1771, 1773 (7), 1787, 1800, 1808, 1845, 1876 (2), 1902, 1930; bederniţa de catifea neagră, datând din 1874, al cărei text este cusut cu fir: „En memoria rapossatului Teodor Naum.

1874, februarie 7"; prapurele cu două feţe: «Sf. Gheorghe ucigând balaurul» / «Botezul Domnului» datat „anul 1841, ghenarie 1"; prapurele cu două feţe, prezentând scenele: «Îmbisericirea Fecioarei» / «Sf. Vasile» şi «Sf. Paraschiva», cu inscripţia: „Societatea bărbierilor Ghiţă Rădulescu, cavaf, Ghiţă Ionescu, Ioniţă Popescu, Ioniţă Stănescu, Anica Antonescu. Pictor Gh. Stoienescu. 1880, Piteşti.".

De provenienţă necunoscută, un clopot din anul 1808 are, în partea superioară, excizat, textul în slavonă: „† S-a dăruit acest clopot bisericii din Voleavciu cu hramul Sfinţilor Arhangheli; 1808".

Dintre obiectele de cult vechi din inventarul bisericii, un interes aparte prezintă, prin valoarea lor intrinsecă, dar şi documentar-istorică: potirul de argint aurit datând din anul 1795, potrivit inscripţiei incizate pe suportul acestuia: „† Ţenea Pătru, Velica Pătru, 1795 iulie 25; Acest potir i zvezda i disco(potir) sânt făcute cu toată cheltuiala jupâ(nului) Pătrului"; un chivot de argint datat „1811"; un potir de argint aurit incizat cu textul următor: „IVK. / Acest potir s-au făcut de robie lui Domnezău, Ioan şi Vitorie, la biser(i)ca sf(întul) marie mucenic Gheorghie, din satu, or<aşul> Piiteştie, la anul 1840 iuli 10"; crucea din argint filigranat, pe care sunt reprezentate scenele biblice: Botezul, Răstignirea şi Învierea sculptate în lemn, crucea fiind inscripţionată: „Această cruce s-au făcut cu cheltuiala d-lui Hagi Dumitru Petrescu. 1870, martie 1"; cădelniţa cu textul incizat: „Aceast(ă) cădelniţă s-au făcut de robi(i) lui Dumnezeu, Ion Cuza, şi de soţia sa, Victoria Cuza, născută Rosit, la anul 1840, iulie 10"; discul cu picior gravat: „Trupul lui Hristos luoaţ(i) şi din izvorul cel fără de moart(e) gustaţ(i). Anul 1840, iulie 10"; potirul monogramat: „IVK", inscripţionat: „Acest potir s-au făcut de robie <sic !> lui Dumnezeu, Ioan şi Vitorie la Biserica Sf. marie <sic !> mucenic Gheorghie din satul Piteşti, la anul 1840, iulie 1"; crucea cu raze aurite, inscripţionată: „IVK, 1854"; ferecătura Evangheliei tipărite la Buzău, în anul 1837, ale cărei coperte de lemn sunt îmbrăcate în catifea; ferecătura Evangheliei tipărite la Neamţ, în 1845, compusă din: suporturi, miniaturi, ornamente şi

chenare marginale; chivot cu turlă şi figuri în relief; disc fără picior tip farfurie, inscripţionat: „Somofsy. Donaţie Victoria Ionescu"; potir decorat cu flori de acant şi harfă; steluţă cu cruce şi patru îngeri pe cele patru braţe ş. a.

Patrimoniul artistic-memorial

Biserica domnească deţine impresionante valori iconografice, majoritatea acestora fiind fixate pe superbul iconostas sculptat în lemn. Icoanele împărăteşti sunt îmbrăcate în argint: «Iisus Hristos» – pictură pe lemn [125/60 cm] ferecată în argint, exceptând faţa Mântuitorului prezentat cu Evanghelia în mâna stângă, deschisă la textul din Ioan, cap. 10: „Eu sînt Păstorul cel bun. Păstorul cel bun sufletul îşi pune pentru oi; iar năimitul şi care nu este păstor, căruia nu-i sîntu.". O inscripţie în partea inferioară se referă la comanditari: „Mihalache Ionescu şi soţia sa, Alexandrina. 6 aprilie 1908.".

Destinată, probabil, a fi necropolă, Biserica domnească «Sf. Gheorghe» conservă pietre tombale care prezintă interes pentru istoria monumentului. O lespede funerară, datând din anul 1661, păstrată fragmentar şi fixată în pavimentul altarului, prezintă următoarea inscripţie: „[...] în zilel(e) cre[ştinului domn, Io] Grigorie Ghica vo[evod] m(e)s(e)ţa iunăie... z(i)l(e), l(ea)t 7169". Se presupune că răposatul înmormântat la numai cinci ani de la terminarea bisericii făcea parte din familia domnitorului ctitor Constantin Şerban.

O altă piatră tombală, datată 1853, cu dimensiunile de 166x75 cm, amplu decorată cu un chenar din motive florale stilizate, având excizate elemente simbolistice: „Ochiul lui Dumnezeu" şi „Glava Adama", este inscripţionată cu textul: „Întru eterna me/morie a iubitului / meu sociu E. Ha/giulea, născut 1806 / şi înmormântatú / 1859, augustú în 10 şi / prea iubitului şi / unicului meu fiiu / Hristache Hagiulé,/ născutú 1831 şi în/mormântatú 1853, / iuniu 6. / S'a pusú acesta in/scripţie pe mormân/tu- le de socia şi / muma M. Hagiulea, / născută Ganciu./ Kimpu lung.".

Crucea de piatră fixată în trotuarul perimetral al bisericii, pe latura sudică, a fost dedicată memoriei medicului militar Ioniţă Lăzărescu, conform inscripţiei de pe faţa principală: „Aici repausedă / Ioniţă Lădăres/cu comersantú / născut 1852 / iunie en 17 şi în/cetat din viaţă / la 1877 aprilie / ân 5 şi Petre / Lădărescu stu/dent en mede/cină născut 1855 / iunie 5 şi dece/dat la Lom Palan/ca de tifos ân / 31 ianuarie 1878 / ca medic în ar/mata română", iar, pe latura posterioară: „Aici sub astă piatră, / se află îngropatú / ţărâna întristată / a duoi frăţiorii. / Ca dânşi(i) toţi aici / ne vomu afla odată / căci astă / sorta orică/rui muritorú.".

Şcoala domnească

Existenţa temporară a cancelariei domneşti la Piteşti a contribuit substanţial la răspândirea ştiinţei de carte în oraş, domnia asigurând, prin Şcoala domnească organizată pe lângă Biserica «Sf. Gheorghe», instruirea personalului necesar funcţionării în condiţii optime a acestei importante instituții medievale.

Deşi, în documentele medievale cunoscute până în prezent, nu se atestă existenţa unor şcoli în cursul secolelor XVI-XVII la Piteşti, „Numărul însemnat al ştiutorilor de carte semnalaţi, intensa activitate culturală a domnitorilor: Neagoe Basarab, Matei Basarab, Şerban Cantacuzino, Constantin Brâncoveanu, activitatea vie desfăşurată în oraş sunt mărturii care confirmă prezenţa unor centre de instruire în această localitate, în secolele amintite.". [C. Dumitrescu, E. Răcilă – *Din istoricul învăţământului în oraşul Piteşti (până la jumătatea secolului al XIX-lea),* SCMP, II, 1969].

În cursul secolului al XVIII-lea, au funcţionat, în oraş, două şcoli organizate pe lângă instituţii de cult locale. Importanta instituţie ecleziastică piteşteană, Biserica «Sf. Gheorghe» a constituit un centru de iradiere culturală, prin Şcoala domnească organizată în incinta sa, atestată documentar iniţial în 29 aprilie 1753, într-o „scrisoare de mărturisire" referitoare la Anica, văduva negustorului Martin Buliga din Piteşti, confirmându-se existenţa unui dascăl al

şcolii, „Ianache biv vătaf de copii”. Întrucât numele acestuia apare precedat de determinativul biv (fost), se poate afirma cu certitudine că Ianache învăţase copiii de aici anterior anului menţionat. [Marin M. Branişte – *Câteva ştiri despre şcolile din oraşul Piteşti înfiinţate pe lângă biserici înainte de Regulamentul Organic*].

Vechile cărţi ritualice din patrimoniul locaşurilor de cult din Piteşti oferă, prin frecventele însemnări atribuite unor slujitori ai bisericilor din urbe, informaţii referitoare la manualele şcolare utilizate, la dascălii şi elevii acestei şcoli. Astfel, pe penultima filă a unui «Penticostarion» [Bucureşti, 1743], aparţinând iniţial Bisericii «Sf. Ion», este menţionat un dascăl al şcolii din anul 1764: „Să se ştie că am cântat eu, Ioan vătaful ot Şcoala domnească ot s(fe)ti Gheorghe vechi, în ziua de sfeti Ioan, cân(d) au fost hram. 1764, mai dni 8.”.

O consemnare de pe forzaţul «Mineiului lunii august» tipărit în 1780, la Râmnic constituie o sursă informaţională complementară: „Aici au însemnat robu(l) lui Dumnezeu, Ioan, dascăl de Piteşti, fiindcă am învăţat copii din oraş şi am făcut şcoală aici în oraş. S-a pus aici, ca să fie spre încredinţare la cei ce vor citi cum că aşa au fost. Iar cel ce nu va crede pârâşi să aibă pe Sfinţi(i) Îngeri şi pre Marele Mucenic Gheorghie, a căruia pomenire săvârşim şi iaste hram aici la această Sf. Biserică Domnească. Şi eu am învăţat copii aproape de această sf(ântă) biserică, în casa Manului Coj(ocaru). Deci am scris, ca să să ţie minte, aicea într-această foaie. 1784 aug(u)s(t) 6.”. Se atestă, astfel, funcţionarea, spre sfârşitul secolului al XVIII-lea, a Şcolii domneşti în casa lui Manu Cojocaru, precum şi existenţa unui dascăl al acesteia, Ioan, copistul prezumtiv al manuscrisului utilizat ca manual şcolar «Dialogurile morţilor» de Lucian din Samosata [c.125-192], scriitor și filozof grec, „cu însemnări interliniare destinate să faciliteze procesul de predare şi de însuşire a limbii greceşti vechi”.

Informaţii referitoare la amplasamentul şcolii rezultă dintr-un act important – «Condica de acte vechi a bisericii», prin care Marin Iota se angaja, în anul 1841, să plătească embatic bisericii, întrucât una dintre prăvăliile cumpărate fusese construită parţial pe locul

deţinut de către instituţia religioasă. În delimitarea spaţiului prăvăliei lui Garabet Venicolu, se menţiona: „clădirea ei călcând şi pă locul sfintei Biserici domneşti, hramul «Sf. Gheorghe», însă (şi anume) din gârla ce curge pă supt prăvălii, până în zidul odăilor care este şcoala, este locul sfintei biserici. De aceea, pentru această călcare de clădire şi cu curticica ce este din odaie şi până în zidul chiliilor şcolii, m-am învoit cu epitropii aceştii sfinte biserici ca să dau pă fiecare an embatic câte lei noozeci". [M. Branişte – *Câteva ştiri despre şcolile din oraşul Piteşti*, MO, nr. 3-4/1965].

În perioada Regulamentului Organic, procesul verbal de inspecţie din 1838 al inspectorului Şcolii naţionale, Nicolae Simonide, făcut învăţătorului Nicolae Mitilineu, conţine elemente de referinţă „asupra structurii învăţământului şi a manualelor folosite, asupra populaţiei şcolare şi a mediului social din care provin elevii".

Dintre manualele şcolare utilizate în procesul instructiv-educativ, se păstrează, în biblioteca bisericii, următoarele volume, care conferă, prin însăşi titulatura lor, o imagine a diversităţii cunoştinţelor predate în această importantă instituţie de învăţământ locală: «Istoria bisericească» de Filaret Scriban [Iaşi, 1838]; «Enciclopedia» în limba greacă de Ştefan Comita [Viena, 1814]; «Învăţături», un miscelaneu din anul 1811 al lui Pelimon Contu Ioannitul, tradus din greceşte de Nicodim Grecianu şi episcopul Iosif al Argeşului; «Istoria lumii» a lui Aaron Florian [Bucureşti, 1847]; «Datorii ale omului», tratat de morală, în traducerea lui P. Matascopulo [1847]; «Istorie sfântă» de Victor Durui; «Istoria universală» de Ion Nandiescu; «Istoria universală antică» de M. Michaiescu [1878].

Funcţionarea continuă a şcolii de la Biserica domnească din Piteşti până în deceniul al şaptelea al veacului al XIX-lea subliniază rolul acestei importante instituţii în generoasa operă de ridicare a nivelului cultural al locuitorilor oraşului.

Odată cu reorganizarea învăţământului din Ţara Românească în spiritul legislaţiei impuse de Regulamentul Organic, „Şcoala de la Sf. Gheorghe va fiinţa ca şcoală particulară, cu profil grecesc, sub controlul Şcolii naţionale din Piteşti.".

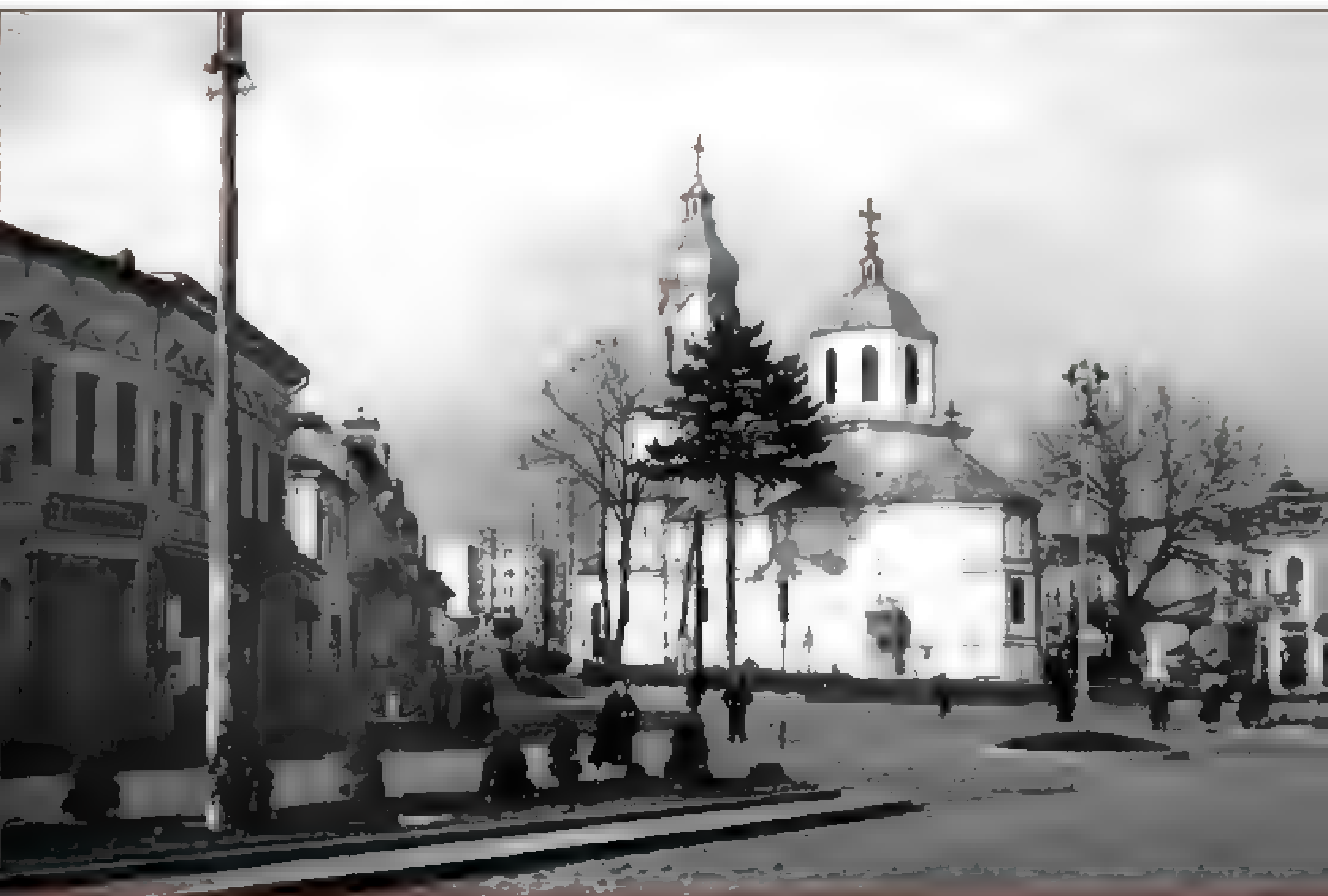
Prin şcoala în care predaseră „învăţătură de carte copiilor" prestigioşi dascăli precum: Ianache, Ioan, Nicolae Mitilineu, Marcu Marinescu ş. a., dar şi prin activitatea caligrafilor autori ai unor miscelanee teologice, Biserica domnească din Piteşti constituie, în istoria învăţământului românesc, un reper important în organizarea şi evoluţia şcolilor din mediul urban, care funcţionau pe lângă instituţii de cult.

Strălucit altar voievodal al credinţei strămoşeşti, Biserica domnească «Sf. Gheorghe», slujită cu devoţiune de preoţi cu aleasă trăire duhovnicească, reprezintă un semnificativ reper de spiritualitate în istoria neamului românesc.

Bibliografie selectivă

Administraţiunea Cassei Bisericii, Anuar 1909, Bucureşti, 1909; *** – Anuarul Eparhiei Argeşului, Piteşti, 1940; Balş Ştefan – Biserica Sf. Gheorghe din Piteşti, în „Revista muzeelor şi monumentelor. Monumente istorice şi de artă", 1976; Bălan Constantin – Inscripţii medievale şi din epoca modernă a României. Judeţul istoric Argeş (sec. XIV-1848), Bucureşti, 1994; Bobancu Tatiana – Album religios. Bisericile din oraşul Piteşti cu un mic istoric, Piteşti, 1933; Branişte Marin – Însemnări, în „Mitropolia Olteniei", 1967, nr. 11-12; Branişte Marin – Şcoala domnească de la Biserica Sfântul Gheorghe, catedrala municipiului Piteşti, în ÎBMP, 1987, nr. 4; Brătulescu – Bisericile Argeş; Diaconescu Marin – Catedrala „Sf. Gheorghe" din Piteşti, „Omu", an I, nr. 2, Piteşti, 1990; *** – Eparhia Rîmnicului şi Argeşului, monografie, Rîmnicu Vîlcea, 1976; Greceanu Eugenia – Ansamblul urban medieval Piteşti, Bucureşti, 1982; Ionaşcu Ion – Catagrafia eparhiei Argeş la 1824, Bucureşti, 1942; Ionescu Gr. – Istoria arhitecturii în România, II, Bucureşti, 1965; Iorga Nicolae – Istoria bisericii şi a vieţii religioase a românilor, Bucureşti, 1929-1932; Rădulescu I. Gr. – Un monument istoric. Biserica Sf. Gheorghe din Piteşti, în „Păstorul Ortodox", XX, 1939; Mavrodin Teodor – Episcopia Argeşului. 1793-1949, Piteşti, 2005; Stoicescu Nicolae – Bibliografia localităţilor şi monumentelor feudale din România. I – Ţara Românească (Muntenia, Oltenia şi Dobrogea), vol. 2: M-Z, (Craiova), 1970; Tocilescu Grigore – Raporturi asupra câtorva mănăstiri, schituri şi biserici din ţară, prezentate Ministerului Cultelor şi al Învăţământului Public, în „Analele Academiei Române", seria II, tom VIII, secţ. II, Bucureşti, 1887.

IMAGINI

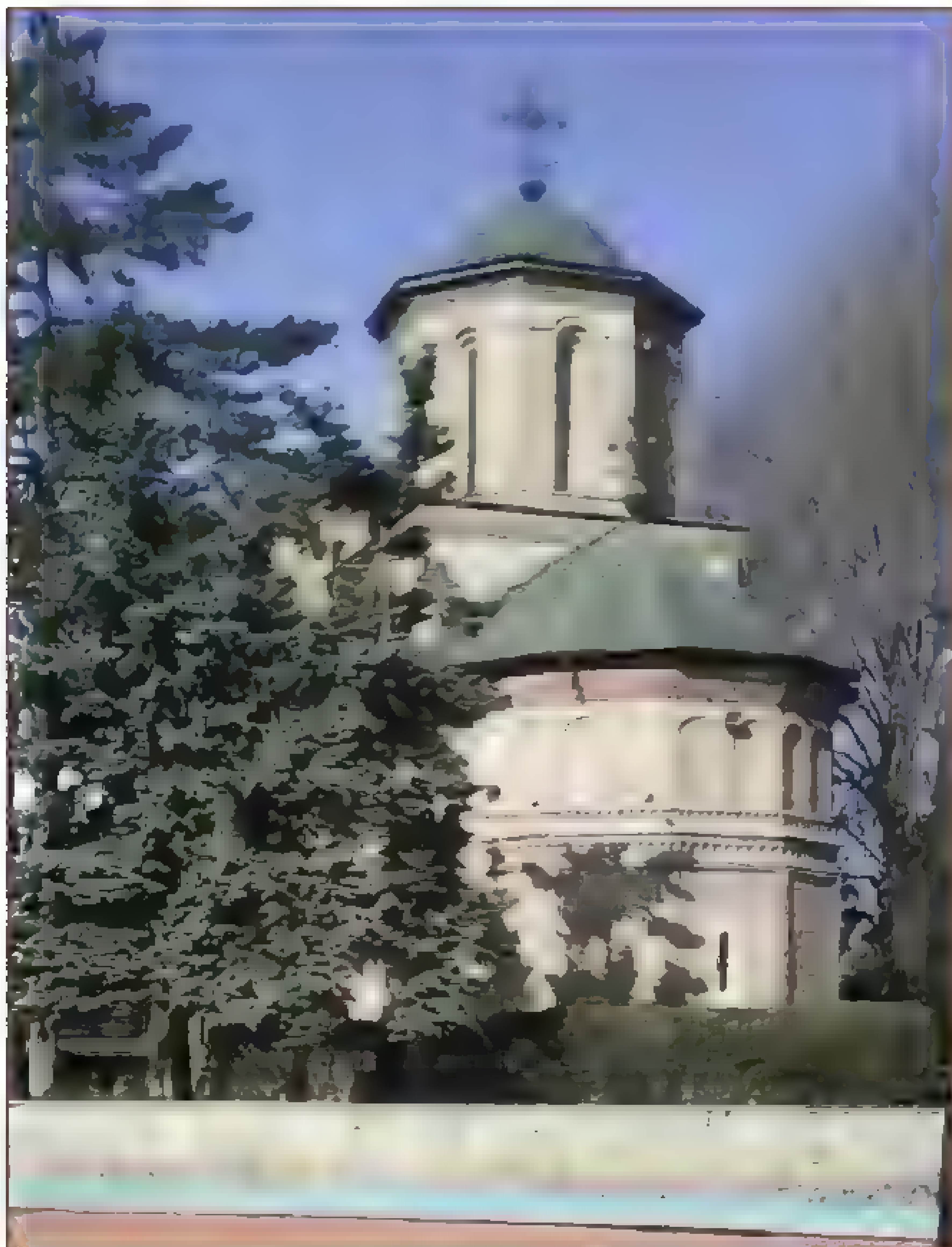
BISERICA DOMNEASCĂ – PITEȘTI

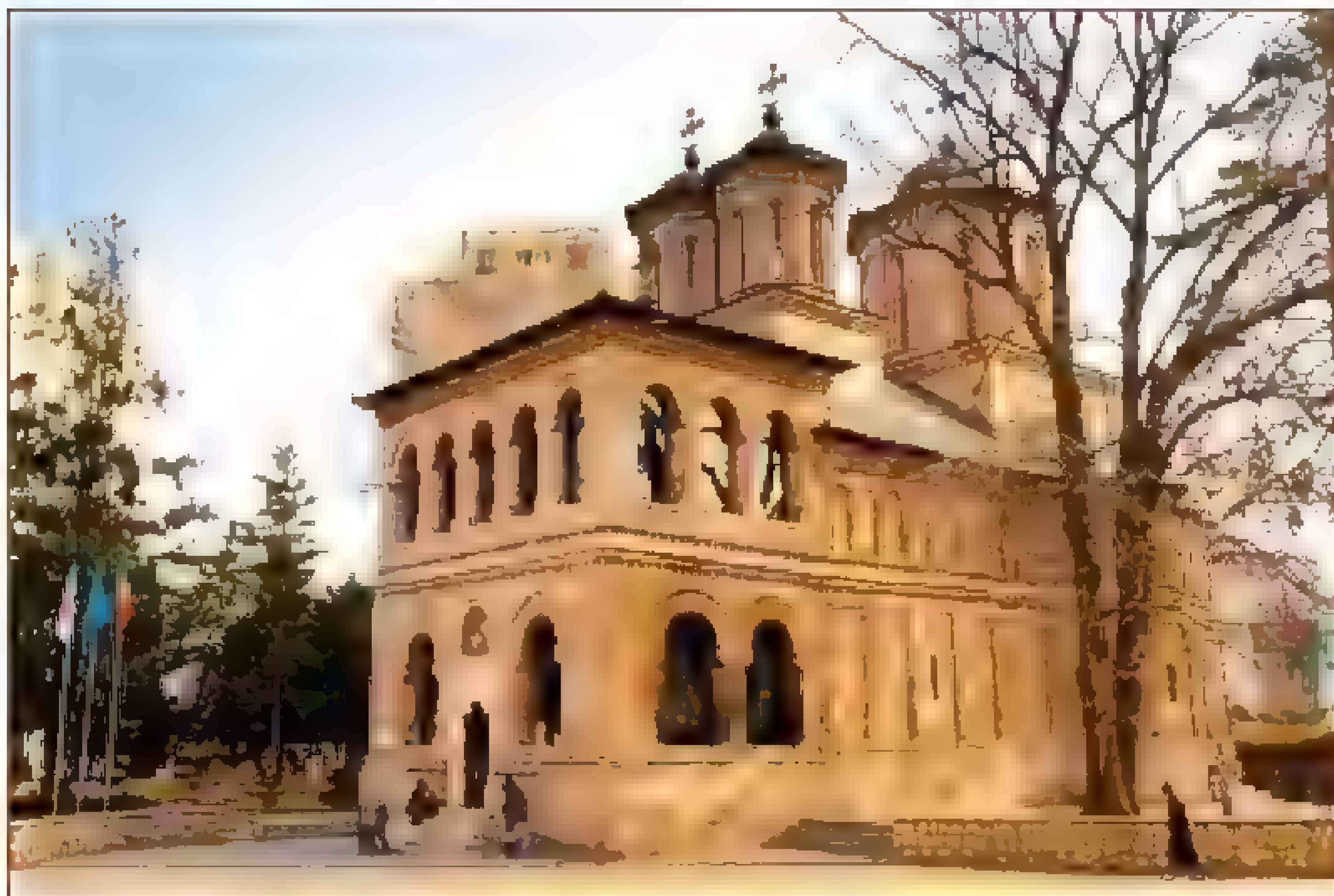

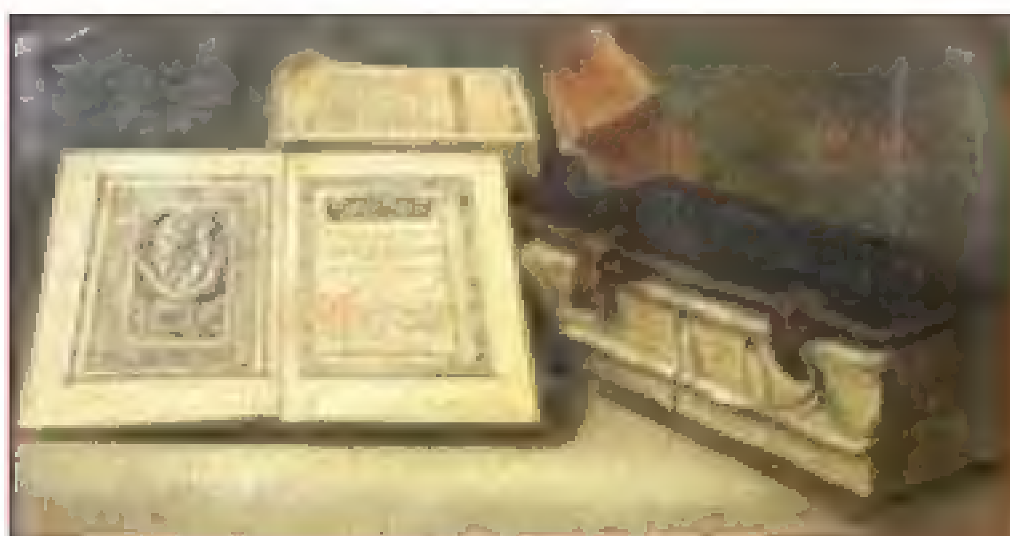
BISERICA DOMNEASCĂ – PITEȘTI

SUMAR

DE ACELAŞI AUTOR:

au apărut:

- **Confesiuni literare**, Bucureşti, 2003• 252 p.
- **Destine literare**, Piteşti, 1999• 226 p.
- **Evocări literare**, Piteşti, 2014• 328 p.
- **Solilocvii. Reflecţii lapidare**, Piteşti, 2004• 106 p.
- **Stanţe din circumstanţe. Epigrame**, Piteşti, 2005• 108 p.
- **Rezistenţa armată anticomunistă de pe versanţii sudici ai Munţilor Făgăraş**, Piteşti, 2006• 264 p.
- **Epopeea Rezistenţei anticomuniste din Poenărei**, Piteşti, 2009• 152 p.
- **Argeşul monumental. Enciclopedie patrimonială**, Piteşti, 2011• 560 p.
- **Argeş. Dicţionar etnocultural**, Piteşti, 2006• 318 p.
- **Monumente memoriale din Argeş.Cruci de piatră**, Piteşti, 1999• 328 p.
- **Ceramica din Argeş-Muscel**, Piteşti, 2001• 230 p.
- **Civilizaţia pietrei areal etnocultural Argeş-Muscel**, Piteşti, 2008• 272 p.
- **Corbi-Muscel. Monografie etnoculturală**, Piteşti, 2006• 176 p.
- **Poenărei-Muscel. Monografie etnoculturală**, Piteşti, 2008• 320 p.
- **Câmpulung-Muscel. Ansamblul medieval-modern**, Piteşti, 2013• 320 p.
- **Curtea de Argeş. Ansamblul medieval-modern**, Piteşti, 2013• 208 p.
- **Piteşti. Ansamblul medieval-modern**, Piteşti, 2013• 280 p.
- **Argeşul artistic**, Piteşti, 2014• 320 p.
- **Portrete-pirogravură-panseuri**, Piteşti, 2014• 180 p.

în colaborare:

- **Glosar arealul etnocultural Argeş-Muscel**, Piteşti, 2013.
- **Argeş. Ghid turistic al judeţului**, Bucureşti, 1978.
- **Argeş. Cartea eroilor**, Piteşti, 1984 – redactor.
- **Mioveni. Paşi în timp**, Piteşti, 2007.
- **Stâlpeni-Argeş-România. Carte de identitate europeană**, Piteşti, 2009.

